

Journal of Economy Culture and Society

ISSN: 2602-2656 / E-ISSN: 2645-8772

Kitap Değerlendirmesi / Book Review

İslâm Medeniyeti Söylemi

Alper Gürkan, MGV Yayınları, Aralık-2016 - 1. Baskı, 178 sayfa
ISBN: 978-605-5000-55-4

İhsan ALTINTAŞ¹

¹Doktora Öğrencisi, İbn-Haldun Üniversitesi, Medeniyetler İttifakı Enstitüsü, İstanbul, Türkiye

Corresponding author:

İhsan ALTINTAŞ, İbn-Haldun Üniversitesi, Medeniyetler İttifakı Enstitüsü, İstanbul, Türkiye

E-mail: ihsanalintash@gmail.com

Received: 05.12.2017 **Accepted:** 03.01.2018

Citation: Altıntaş, İ. (2018). İslam medeniyeti söylemi [A. Gürkan tarafından yayına hazırlanan *İslam medeniyeti söylemi* başlıklı kitabın değerlendirmesi]. *Journal of Economy Culture and Society*, 58, 247-248. <https://doi.org/10.26650/JECS476677>

İslam Medeniyeti Söylemi isimli eser beş bölümden meydana gelmektedir. Yazar ilk bölümde nebi gelenek ile medeniyet ilişkisini irdelemektedir. İlk önce Müslüman ideolojisinde insanın dünyadaki ve kâinattaki pozisyonunu tartışmaya açmaktadır. Bu bakış açısı ile medeniyet, insanoğlunun kurduğu düzen zaman, mekân ve şekil boyutlarında tecessüm etmesi ile ortaya çıkar.

Yazar cosmos “düzen” kavramını açarak kâinatta var olan “yaratılmış olan” ile insan arasındaki bağı kurar. Yazar, halife olarak yaratılan insan, kâinat düzeninin de küçük bir temsilidir fikrinin derinliğini önümüze sermektedir. Medeniyet, insanoğlunun kurduğu düzende Allahvaroluş-insan ilişkisinde anlam bularak din etkeninde ortaya çıkmıştır. Din her ne kadar insanlar tarafından farklı şekillerde algılsa da aslında “kayyim/geçerli yasa” olarak zaman-mekân biçiminin dışındadır. Medeniyet kavramının aynı zamanda bazı Müslüman düşünürler tarafından farklı algılandığına değindikten sonra yazar medeniyetin ahlak ile olan ilişkisini ele alır. Ahlak ve din sıkı sıkıya birbirine bağlanmış aynı ilkedен türemiştir der.

Yazar gelenek ile modern bilgide din ve medeniyet kavramlarının nasıl oluştuğunu tartışmaya açar. Yazar, Âdem’in, yeryüzüne üstün bilgilerle donatılarak gönderilmiştir ve O’na her şeyi yapma sanatı gösterilmiştir ve O ilk medeni insandır fikrine katılır.

Yazar, insanın mevcudat içerisindeki pozisyonunu tanımladıktan sonra topluluk ve şehirleşmenin nasıl oluştuğuna vurgu yapar. Bu bağlamda özellikle Nebi tarafından dizayn edilen Medine şehrinin uygulamalı örneğini vererek şehir-din ilişkisini vurgular. Bunun yanı sıra ilk insan olan Âdem ve Nebi geleneğindeki teknik, sanat ve meslek icraatı ile şehirlerdeki faaliyeti anlatır.

İkinci bölümü İbn Haldun'un düşüncelerine ayıran yazar, toplum kavramının ilk İslami düşünürler için ne anlam ifade ettiğini açıklar. İbn Haldun'un isimlendirdiği "umran" ilminin en önemli kavramlarından biri olan "asabiyye" teorisinin aile-toplum-devlet üçgeninde ne anlama geldiğini açıklar.

Üçüncü bölümde, Farabi'nin "*Medinetü'l Fazıla*" adlı eserinde tasavvur edilen şehir hayatının yapısını açıklar ve Guënon ile benzeşen ve farklılaşan yönlerini ele alır. İslam'da tasavvur edilen devlet yönetim mekanizmasının Osmanlı'da nasıl teşekkül ettiğini tespit etmeye çalışır. Bu yönetim mekanizmasının, özellikle politik-ekonomik yönden Osmanlı devlet yapısının şekli üzerine öne sürülen görüşler arasında yer alan "Asya" tipi üretim tarzı (ATÜT)'e uyumlu olup olmadığı konusunda fikir ileri süren düşünürlerin argümanlarını ele alır. Ziraat geleneğine sahip olan Osmanlı'nın modern çağda neden kapitalist bir yapıya geç(e)mediğini detayları ile tartışmaya açar. Kemal Tahir'in "*Devlet Ana*" romanı üzerine yaptığı analizde Tahir'in mülkiyet-devlet konularındaki bakış açısını vurgular ve bu roman üzerine yazılan akademik çalışmaları değerlendirir. Bu bölümün sonunda ise ekonomik açıdan Ahilik sisteminin tasavvuf ile ilişkisini yorumlar.

Dördüncü bölümde "sosyal adalet" kavramını detaylı olarak ele alan yazar bu kavramın modern dönemde oluştuğunu ve İslam medeniyetinde genel anlamı ile "adalet" kavramının buna denk geldiğini vurgular. Ekonomi kökenli gelişen sosyal adaletin temel prensiplerini İslam tarihinde sorgulayan yazar "kardeşlik" ilkesinin bu prensiplere karşılık geldiğini savunur ve bu söylemi Kur'an ve hadis ile desteklemeye çalışır.

Beşinci bölümde medeniyet kavramının modernite ve sonrası dönemde yüklendiği anlamı analiz eder. Avrupa merkezli ortaya çıkan modernlik daha çok "ilerlemeci" fikrinin bir tezahürüdür ve bunun temelleri de rasyonelliği (aklı) ve planlamacılığı referans alan maddeci bakış açısıdır. Aynı kavram ilk defa farklı aydın grupları tarafından farklı anlamlarda kullanılmıştır. Bu noktada yazar Tanzimat Dönemi ve sonrası aydınların (Mustafa Reşit Paşa, Said Halim Paşa, Ziya Gökalp, Mehmet Akif Ersoy, Sabri Ülgener vs) farklı bakış açılarını geniş çerçeve ile alır. Yazar bu son bölümde "medeniyet" kelimesinin algılama biçimi üzerine yaptığı araştırma örneklemi saha uygulaması ile okura geniş ve güncel bir bilgi sunmaktadır. Elde ettiği veriler ile üç temel medeniyet kavrayışını açıklar. Birincisi; maddi gücün yansıması olarak medeniyet, ikincisi; manevi ve kültürel birikim olarak medeniyet, üçüncüsü; insani ilişkiler olarak medeniyet. Yazar ortaya koyduğu bu üç önemli kavrayışı verilere dayanarak anlam çerçevesini genişletmekte ve güncel yorumlar sağlamaktadır.